

Dorota Witczak, Krzysztof Sobkowiak

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

W przestrzeni wiedzy, czyli z wizytą w Bibliotece Uniwersytetu w Stavanger

W okresie od 21 do 25 października 2013 r. dwie osoby z Oddziału Komputeryzacji i Digitalizacji Zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie odbyły staż szkoleniowy w ramach programu LLP Erasmus w Bibliotece Uniwersytetu w Stavanger (Universitetsbiblioteket i Stavanger) w Norwegii.

Stavanger jest ważnym miastem portowym leżącym w południowo-zachodniej Norwegii w regionie Rogaland. Pomimo, że liczy niewiele ponad 200 000 mieszkańców, jest trzecim co do wielkości miastem Norwegii po Oslo i Bergen. Stavanger — zwane też stolicą norweskiego przemysłu naftowego i energetycznego — skupia najważniejsze światowe koncerny naftowe, nadzorujące wydobywanie ropy naftowej z szelfu Morza Północnego.

Uniwersytet w Stavanger jest jednym z najmłodszych uniwersytetów w Norwegii, decyzją rządu norweskiego rozpoczął działalność 1 stycznia 2005 r. Studia w Norwegii prowadzone są, podobnie jak w Polsce, według założeń Procesu Bolońskiego. Studenci muszą ukończyć 3-letnie studia licencjackie, aby kontynuować naukę na 2-letnich studiach magisterskich.

Uczelnia kształci ok. 9500 studentów i zatrudnia ok. 1400 pracowników (nauczycieli, administracyjnych i obsługi). Uniwersytet tworzą trzy wydziały (*Faculty of Arts and Education* — Wydział Sztuki i Edukacji, *Faculty of Science and Technology* — Wydział Nauki i Technologii, *Faculty of Social Sciences* — Wydział Nauk Społecznych), podzielone na 14 instytutów, dwa Narodowe Centra Badawcze, Muzeum Archeologiczne oraz UiS Pluss, jednostkę zajmującą się kształceniem ustawicznym (*lifelong learning*)¹. Najbardziej popularnym wydziałem, kształcącym zgodnie z zapotrzebowaniem gospodarki regionu, jest Wydział Nauki i Technologii, w skład którego wchodzi instytut: *Department of Electri-*

¹ *Universitet i Stavanger* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.uis.no/>.

cal Engineering and Computer Science, Department of Petroleum Engineering, Department of Mathematics and Natural Sciences, Department of Industrial Economics, Risk, Management and Planning, Department of Mechanical and Structural Engineering and Material Science.

Biblioteka Uniwersytetu w Stavanger jest nie tylko centrum informacji dla studentów i pracowników UiS, ale także oferuje usługi dla osób prywatnych, bibliotek i przemysłu (również z uwzględnieniem wypożyczeń międzybibliotecznych).

Bibliotekę Uniwersytetu w Stavanger stanowią trzy oddziały:

Ullandhaug — największy oddział zlokalizowany na terenie uniwersyteckiego kampusu (Kj0lv Egeland's hus) oraz dwa mniejsze oddziały położone w centrum miasta:

Bjergsted — biblioteka Institutt for musikk og dans (Bjergstedparken), Arkeologisk Museum — biblioteka Arkeologisk Museum (Valand).

Oddział w Ullandhaug gromadzi zbiory wspierające naukę na trzech wydziałach Uniwersytetu. Kolekcję oddziału w Bjergsted stanowi muzyka: klasyczna, ludowa oraz jazz na płytach CD (ok. 4000 płyt CD) i LP (ok. 3000 płyt LP), a także zbiór 14 000 nut. Muzykę można słuchać w specjalnym pokoju odsłuchowym, a nuty wypożyczać. Biblioteka Muzeum Archeologicznego jest dostępna dla wszystkich zainteresowanych literaturą z zakresu: archeologii, botaniki, geologii, historii, konserwacji i muzealnictwa.

W bibliotece zatrudnionych jest łącznie 31 pracowników (głównie z licencjatami oraz 4 osoby z tytułem magistra).

Budżet [Rys.2] jakim dysponowała biblioteka (*Tildelt budsjett*) w roku 2013 wyniósł prawie 31 milionów NOK. Stale wzrastającą, największą częścią budżetu, są wynagrodzenia (*Lønn*) i wydatki na zasoby biblioteczne (*Medier*), na stałym poziomie utrzymują się wydatki na sprzęt komputerowy, materiały biurowe, wyjazdy służbowe itp. (*Drift/reiser*). Ponadto dodatkowe środki przyznawano bibliotece okazjonalnie np. na czas tworzenia i rozwijania uniwersytetu, zwiększania zatrudnienia (*Ekstramidler*).

Zasoby biblioteki Uniwersytetu w Stavanger obejmują: 240 000 drukowanych woluminów, 50 000 mediów elektronicznych (czasopisma, książki, bazy danych), 1 200 czasopism drukowanych.

W głównym oddziale biblioteki — Ullandhaug funkcjonuje pięć działów [Rys. 3]:

Acquisitions & Collections, Coordination & Development, Courses & Subject librarians, User Services, Web Services & Marketing.

Szczególnie ważną rolę w bibliotece odgrywają bibliotekarze dziedzinowi (*Subject Librarians*), którzy odpowiadają nie tylko za dobór dokumentów (z takich dziedzin, jak opieka nad dziećmi i pomoc społeczna, hotelarstwo i turystyka, nauki humanistyczne, pielęgniarstwo, pedagogika, literatura dla dzieci, nauki techniczne i przyrodnicze, nauki ekonomiczne, kulturalne, społeczne), ale także za prowadzenie kursów dla studentów i kadry naukowej.

Kalendarz kursów, które oferuje biblioteka dla wszystkich studentów i pracowników uniwersytetu, jest dostępny na stronie domowej biblioteki. Kursy nie są obowiązkowe, jednak cieszą się dużym zainteresowaniem. Szkolenia, prowadzone zarówno w języku norweskim jak i angielskim, są również opracowywane zgodnie z zapotrzebowaniem użytkowników biblioteki. W 2012 r. biblioteka przeprowadziła 63 kursy w łącznym czasie 156 godzin lekcyjnych. Kursy dedykowane są określonym grupom osób (studentom przygotowującym prace magisterskie, licencjackie) lub specjalistycznym usługom bibliotecznym (np. kurs z posługiwania się programem *EndNote* dla studentów, doktorantów i pracowników uniwersytetu).

Biblioteka oferuje również wartą podkreślenia usługę *Book a Librarian*: czytelnicy mogą zarezerwować indywidualną pomoc bibliotekarza dziedzinowego wypełniając i przysyłając elektroniczny formularz (ze strony www.biblioteki) z opisem problemu i dotychczas wykorzystanych źródeł informacji.

Podstawą pracy z czytelnikiem są elektroniczne bazy danych (dające dostęp do prawie 10 000 czasopism drukowanych i elektronicznych) z następujących dziedzin: archeologia i konserwacja, zdrowie, historia i religia, hotelarstwo i turystyka, historia sztuki, media i nauki społeczne, muzyka i taniec, pedagogika, socjologia, język i literatura, technika i nauki przyrodnicze, biznes i zarządzanie.

Do kontaktów z czytelnikami i promocji biblioteka udostępnia trzy wersje stron internetowych: dla studentów UiS, dla pracowników (tylko w wersji norweskiej, niedostępna dla innych użytkowników) oraz dla pozostałych użytkowników Internetu (w dwóch wersjach językowych: norweskim i angielskim). Systemem bibliotecznym używanym przez biblioteki norweskie jest rodzimy BIBSYS, który jako instytucja stanowi część Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet w Trondheim. Aktualnie BIBSYS funkcjonuje jako agencja rządowa i podlega Ministerstwu Edukacji i Badań Naukowych (*Kunnskapsdepartementet*)². Biblioteki norweskie, w tym Biblioteka Uniwersytetu w Stavanger, posiadają wspólny elektroniczny katalog informujący, w której bibliotece znajduje się poszukiwana pozycja i jaki jest jej status dostępności, dzięki temu, że we wspólnej bazie rejestrowane są również elektroniczne wypożyczenia w poszczególnych bibliotekach. Na szczególną uwagę zasługuje moduł wypożyczeń międzybibliecznych i możliwość samodzielnego składania elektronicznego zamówienia na dokument niedostępny w macierzystej bibliotece. Dodatkowym atutem funkcjonalności systemu bibliotecznego w Norwegii będzie multiwyszukiwarka Oria, współpracująca z katalogami bibliotecznymi w systemie BIBSYS oraz bazami danych poszczególnych bibliotek. Oria jest aktualne w fazie testowania i zostanie udostępniona użytkownikom w styczniu 2014 r.

Formatem stosowanym do opisu dokumentów bibliecznych jest BIBSYS-MARC, a systemem klasyfikacji dokumentów – klasyfikacja Deweya (z wyłączeniem

² BIBSYS [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bibsys.no/>.

Fot. 1. Stavanger. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

Fot. 2. Kampus uniwersytecki w Stavanger. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

Fot. 3. Fragment budynku biblioteki uniwersyteckiej - oddział w Ullandhaug.
Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

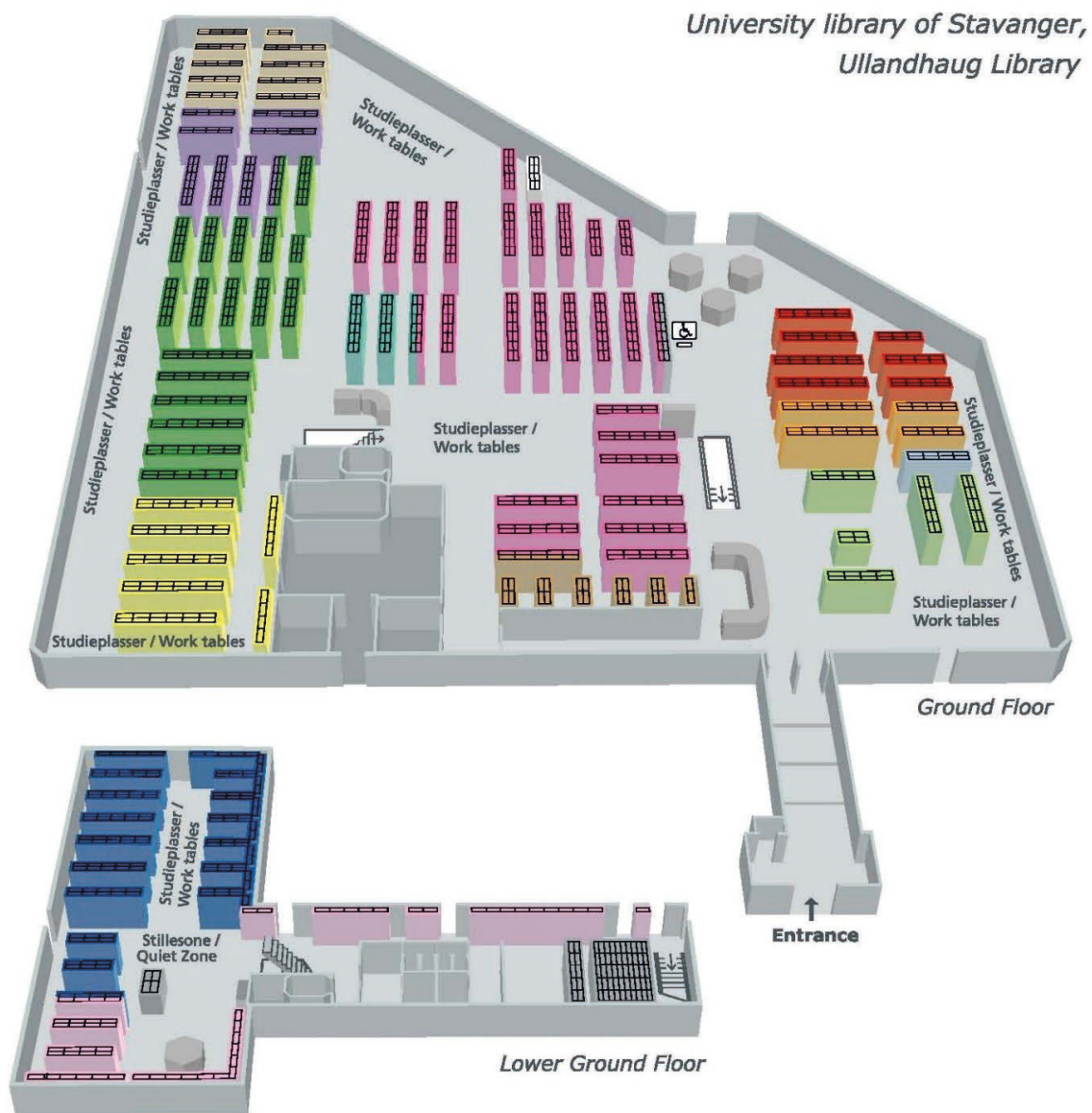
czeniu biblioteki Musikk og dans, która ma własny system klasyfikacji, specjalnie dostosowany do zbiorów muzycznych).

W przestrzeni dla czytelników znajdują się punkty informacyjno-usługowe oferujące czytelnikom m.in. pomoc w znalezieniu książki na półce, wypożyczanie i zwrot materiałów bibliotecznych, instruktaż w korzystaniu z urządzeń do samodzielnego wypożyczania.

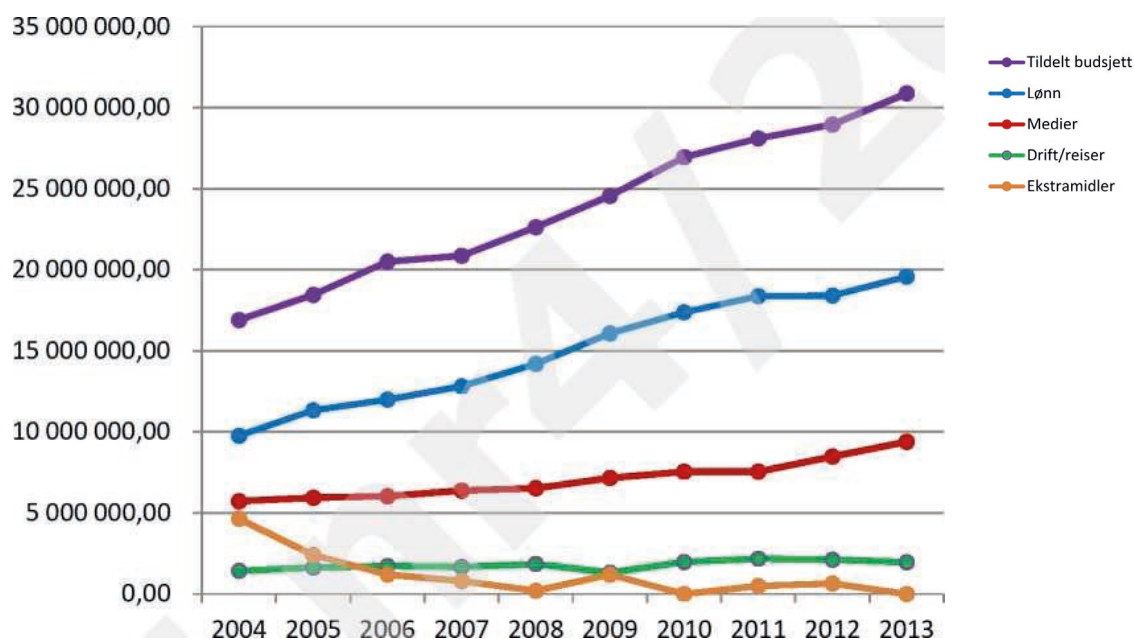
Biblioteka UiS wykorzystuje głównie komercyjne oprogramowanie, a wsparcie informatyczne jest realizowane przez ogólnouczelnianą jednostkę IT. Ciekawym rozwiązaniem jest informatyczna pomoc dla czytelników świadczona przez asystentów informatycznych, którymi są studenci uniwersytetu w charakterystycznych czerwonych T-shirtach.

W bibliotece znajduje się łącznie: ok. 50 komputerów przeznaczonych dla czytelników (podłączonych do drukarek sieciowych — do wydruku wymagana jest autentykacja), 4 kserokopiarki, 2 automaty do wypożyczania (wyłącznie książek).

Biblioteka UiS porzuciła wizerunek instytucji kojarzącej się z zamkniętymi magazynami książek, na rzecz ciekawej architektury oszklonego budynku, funkcjonalnego wnętrza i przemyślanej aranżacji przestrzeni bibliotecz-

Rys. 1. Plan budynku oddziału w Ullandhaug (parter i podziemia). Źródło: University Library of Stavanger. Ullandhaug Library [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://web.wagnerguide.com/StavangerUBLibrary.aspx?Lang=en>.

Rys. 2. Budżet Biblioteki Uniwersytetu w Stavanger w latach 2004-2013 i jego struktura.

Źródło: Skjoldal Espen, Stavanger University Library: a short presentation, Monday 21st Oct 2013.

Rys. 3. Struktura organizacyjna Biblioteki Uniwersytetu w Stavanger. Źródło: Skjoldal Espen, Stavanger University Library: a short presentation, Monday 21st Oct 2013.

Fot. 4. Punkt informacyjno-usługowy oddziału w Ullandhaug. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

Fot. 5. Aranżacja wnętrza Biblioteki. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

Fot. 6. Atrakcje turystyczne w okolicach Stavanger. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

nej zarówno dla czytelników, jak i pracowników biblioteki. Biblioteka UiS nie posiada wydzielonych czytelni — miejsca pracy dla czytelników są wkomponowane w przestrzeń, w której znajdują się regały z materiałami bibliotecznymi, zazwyczaj w pobliżu przeszklonych ścian budynku. Biblioteka stanowi jednocześnie miejsce pracy i wypoczynku, spożywanie posiłków i napojów przy stanowiskach pracy jest powszechnym zwyczajem, podobnie dyskusje w grupach czy towarzyskie rozmowy.

Niezwyczajnie użytecznym rozwiązaniem jest wykorzystanie elektronicznej legitymacji studenckiej w systemie BIBSYS. Służy ona do wypożyczeń, zwrotów, prolongat i zamówień międzybibliotecznych materiałów w każdej bibliotece uniwersyteckiej Norwegii.

Pomimo że pogoda w Stavanger jest nieprzewidywalna i jak twierdzą jego mieszkańcy, jednego dnia możemy przeżyć tutaj cztery pory roku, jest to jedno z najczęściej odwiedzanych przez turystów miast w Norwegii. W okolicach Stavanger znajdują się liczne stanowiska archeologiczne, malownicze wysepki, fiordy z zapierającymi dech w piersiach wodospadami i słynnymi skałami Preikestolen oraz Kjerag.

Informacja o autorach:

mgr Dorota Witczak — kierownik Oddziału Komputeryzacji i Digitalizacji Zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, tel. 12 662 63 74, e-mail: dorota.witczak@libpost.up.krakow.pl.

Krzysztof Sobkowiak — pracownik Oddziału Komputeryzacji i Digitalizacji Zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, tel. 12 662 63 74, e-mail: krzysztof@libpost.up.krakow.pl.